

Jaches,

Joh. Jak.

1678.

2
Q. D. B. V.

202.
DIOCLETIANUM
ECCLESIAE HOSTEM,

Publicè exponet,
Et cum GUSTAVO M.
comparabit

LL.

M. JOHANNES JACOBUS JACHES,
Scholæ Teutonicæ Holmiensis
h. t. ProRector.

RESPONDENTE
ANDREA WARANAY

10.
Novifolio Hungar.
SS. Th. Stud.

Si 448

die Decembr. A. c. l. l. c. LXXIIIX.

WITTENBERGÆ,
Typis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

DIOGLETIANUM
KLEINER HOFEM

KOEN. BIBL.
DER
UNIVERS.
HALLE.

Diss. Jur. Can.

202-225

I - III

202-226

LG. 10.

Band X.

M

8

1811

UNIVERSITÄTS- UND LANDESBIBLIOTHEK SACHSEN-ANHALT

LEIPZIG, KUNSTHOFPLATZ 1

1.

Nemo vel acerbius consuluit, vel crudelius animadvertit in Christianos, quàm Diocletianus. Proinde non immerito ejus persecutionem Sulpicius vocavit *acerbissimam* l. 2. *sacræ hist. p. 367.* Consentit auctor martyrii Cosmæ & Damiani, qui testatur, eo imperante inusitatam coepisse tempestatem contra veræ pietati deditos Christi cultores. ἔχ' ὁ τύχων, inquit, ἐτύχανε χειμῶν, κατὰ τὸν εὐσεβεῖν ἠρημένων, καὶ τὸν χειρὸν σεβομένων.

Diocletiani sæviti

2. Ad hæc ex veris omniqu; exceptione majoribus ecclesiæ doctoribus plus semel observavi, eum quoque in libros Christianorum sæviisse, & sicubi invenisset, comburendos curavisse. Quam jacturam inter alios valde conquestus est Arnobius, qui & vixit Diocletiani temporibus, & rhetoricam cum applausu docuit, post autem ad Christi sacra adductus, eruditè scripsit contra gentes. Qui sequentibus verbis non quidem nominat, sed certè tamen denotat Diocletianum, qui libros Christianorum exussit. *Nam, inquit, nostra quidem scripta cur*

A 2

ioni-

*ignibus meruerunt dari? cur immaniter conventi-
cula dirui, in quibus summus oratur Deus. &c. lib.
4. adv. gentes p. 152.*

3. Eandem in sententiam multa colligi addu-
ciq; possunt ex Augustino, Optato Milevitano, &
aliis, sed mihi in præsens sufficiat Eusebii diligentis
& accurati scriptoris auctoritas, quem scio quidem
& fateor de rebus divinis, deque mysterio Christi
perperam sensisse, tamen in genere historiæ fidem
suam ex asse liberavit, ingenueq; scripsit. Is verò *lib.
8. c. 2. hist. Eccl.* memorat, Diocletianum edixisse,
ut sacri codices igni cremarentur, quod prioribus
retrò temporibus non perinde fuerat factum.

4. Quod edictum odii crudelitatisq; plenum
quadraginta post mortem Cypriani annis emissum
fuisse, confirmat Augustinus, *lib. 7. de baptismo c. 2.*
anno autem decimo nono imperii Diocletiani, ut
tradit *Eusebius prædicto loco, & in supplemento de
Martyribus à principio.*

5. Horror animum subit, quum recogito de
proposito ejus excindendi omnes in universum
Christianos, ut mandata ejus sanguine scripta to-
tus prope orbis detestaretur. Debellatis enim ex-
ter-

ternis hostibus, arma in cives Christi nomen pro-
fessos convertit, foedisque suppliciis homines in-
sontes confecit, *apud Eusebium l. 8. cap. 2. 3. 4. 5. 6. seq. & Supplem.
de martyr. Quò respexit Constantinus M. apud eundem de vit. Conf. l. 2.
cap. 51. Martyrium Cosma & Damiani ex codice Allatiano à VVangne-
reckio conversum: Franc. Balduinus edit. Principum de Christ. p. 113.*

6. Atque hæc inaudita sævitia ejus imperio
magnam labem aspersit, adeo ut ob vim injuriam-
que Christianis illatam malè audiat, eamque ob
causam maximè infame ejus imperium appelletur,
*Jacob. Godofredi dissert. II. Philostorgio subjuncta
p. 39.* Quo factum est, ut quum res Christianorum
postea in melius mutatas, Constantinumque etiam
Christianum feliciter imperantem videret, resi-
stereque nunc privatus ob factam nuper abdicatio-
nem non posset, aliena felicitate contabesceret,
prorsusque excrucietur. Quare tandem metu
conscientiæ confusus, vili domicilio se inclusit, len-
tasque Deo vindici pœnas dedit, *Euseb. in orat. Constantini
ad Cœtum sanctorum cap. 25. Conf. ejusdem H. E. l. 18. cap. 17. & initium
suppl. de mart.* Sequuntur Eusebium Zonaras & Cedre-
nus, miserabilemque Diocletiani accessum graviter
describunt, quem demendæ ignominia suæ causa
scriptores profani præterierunt.

*olim et laudetur
& vituperetur.*

7. Zosimus scriptor per se egregius & prudens, sed doctrinæ Christianæ adversarius, qvi imperante Theodosio II. floruit, multis modis ornavit Diocletianum, nec dubitavit affirmare, lapsas fuisse imperii res, qvùm is ipse imperio se abdicasset: neqve multò post tradit, ab ludis ritibusq; suæ sectæ omiſſis subversæ imperii felicitatis causam arcessi oportere. Ita enim ait.

Αποθεμὲν Διοκλητιανὸς τὴν βασιλείαν, ὑπερῆν κατὰ βραχὺ, καὶ ἔλαθε κατὰ τὸ πλεόν βαρβαροῦσα. Postquam posuit Diocletianus imperium, sensim quasi deliquit, propeqve recidit ad barbariem.

8. Quibus verbis cum disertè meminit Diocletiani, tùm tacitè more suo perstringit Constantinum, iraq; & studio abreptus interdum falsa narrat. Perinde ut solet Procopius, qvi Justinianum vehementer pungit prorsusqve etiam criminatur, *in ἀνεκδότοις παρῆν.*

9. Meliori fide Eusebius sæva & sanguinaria Diocletiani instituta persecutus est: neqve immeritò ex vitæ exitu eum judicavit, Constantiumq; ob clementiam erga Christianos, mitiori felicioriq; morte defunctum narravit, *supplem. de mart. init.* Quos tyrannorum casus cum respiceret subinde sapienterq; reputaret Constantinus M. non modo
Chri-

fianis favere coepit, sed etiam nutu consilioq; Dei immortalis sacra eorum amplexus est, paganisq;ve ritus suos permisit, quod sciret, religionem non cogi, sed doceri suaderive oportere, *Euseb. de vit. Const. M. l. 2. cap. 56. Quod & sanxit concilium Carthaginense can. 38. quod repetit Blastaris in syntagmate Alphabetico cap. 32.*

10. Non alioqvi ausim dissimulare, multas in eo virtutes explenduisse, fortitudinem imprimis in bello, & domi in jure dicundo æqvritatem, quæ certè ex multis ejus constitutionib; abunde elucet. Proinde illi non inviderim laudes, quas ipsi tribuunt *Julius Capitolinus, Aurelius Victor, Eutropius scriptores profani, item Johannes Antiochenus, Suidas, omnium maximè ejus avi Panegyristæ Mamerthinus, aliiq;ve.*

11. Bella gessit plurima & confecit, hostesq; aut delevit, aut coercuit, Carinum fudit, Sarmatas inhibuit, Germanos limitem transituros represit, Gothos Istri aditu summovit, Persas domuit provincisq;ve aliquot multavit, Ægyptios ad obsequium redegit, & tot tantaq; opera patravit, ut pauca verba ejus laudationi haudquaquam sufficere videantur. Hinc ab Eutropio gnaviter ornatur eloquiis, quæ nihilo infelicius expressit ejus *Metaphrastes Paanius, lib. 9. cap. 16. Elius Lampridius Diocletianum aurei parentem seculi nominavit, in Heliogabalo cap. xxxv. in quam sententiã*
nil

nil commentantur *Casaubonus & Salmasius* : videntur autem mihi lucem huic rei afferre numi antiquitate insignes, qui incisam habent Diocletiani effigiem cum nominibus aversa parte scriptis: JOVI TUTATORI: item JOVI CONSERVATORI. Hinc dictum esse Jovium constat, pertinetq; eò nummus aureus, cujus copiam mihi fecit *Cl. Schurzfleischius*, ut certo hoc indicio deprehendam, historiæ & numis bene inter se convenire, simulq; intelligam ex comparata numorum materia temporum factorumq; Reip. Romanæ singulares & insigniores inclinationes. Aurelius Victor Schotti *magnum virum*, id est, arte & judicio regendi præstantem appellat.

13. Argumento *καταποντισμῶς* docuit me *Schurzfleischius*, sub eo passos esse Cosmam & Damianum martyres, de quorum ætate nil definivit *Gerardus Joannes Vossius*, vitamq; & martyrium eorum scriptoribus Latinis subjunxit, quanquam eorum martyria sermone Græco exarata esse scio, neque id meâ opinione latuit *Vossium*, *πολυμαθέστατον virum*.

14. Cum verò tam gravem calamitatem Christiania-

nis intulisset Diocletianus, tùm impotenti animo
gloriatuſ eſt nomine Chriſtianorum deleta, qui rempublicam ever-
tiſſent, quod indicat vetuſ inſcriptio apud Adolphum Oeconem in nu-
miſm. imp. Roman. in Dioclet.

14. Verum id jactavit potiùs, quàm compro-
bavit Diocletianuſ, quando expertuſ eſt, tentatam
eyertendi nominis Chriſtiani rationem hauđ felici-
ter eveniſſe. Nunquam enim Chriſtianorum
constantia ſtangi aut expugnari potuit, ſed inter
miferias & pericula crevit potentiuſqve aucta eſt.

15. Non equidem neſcio, ſævitix culpam in præſides præfectoſqve eſſe rejectam, & recordor,
Tertullianum eoſ jam ævo ſuo ſic allocutum: *Cru-
ciate, torquete, dammate, atterite noſ. Probatio enim innocentie noſtra
iniquitas veſtra.* Neque diffiteor, malos præſidum fuiſ-
ſe mores, ut non immeritò ſcripſerit Aureliuſ Vi-
ctor, homo à vero Dei cultu alienuſ. *Boni malique in re-
publica nihil eſt, quod in diverſum traduci nequeat moribus præſidentium,*
p. 254. ed. Schotti. Quin & ex Eusebio manifeſtum eſt,
Maximiquam, qui fere Diocletianum crudelitate
ſuperavit, injurias vexationeſq; Præſidum non diſ-
ſimulaſſe, quum publica etiam epiſtola, cujuſ Lati-
num exemplar amiſſum eſt, translatumqve in ſer-
monem Græcum apud Eusebium ſuper eſt, *σεισμὸς
καὶ ἀποδείξειſ* coarguit, aut potiùs coarguiſſe vult vi-

B

deri,

deri, *H. E. l. g. c. 10.* Ne nunc ex Cypriano afferam, quòd lucrum quoque facerent ex libellis, quos plerisque Christianis, qui tales malo exemplo emebant, arduaque in religionis causa simulabant, conscientiamque lædebant, *v. Cypr. ep. 31.* Verum id non proficiebat ad tyrannorum excusationem, satisque ego habeo, quòd ipse Maximinus, qui Diocletianum in edictis parentem suum nominat, admissi sui ipse iudex sit, ultroque fateatur, iniquè cum Christianis actum fuisse, cum nullorum scelerum convicti, ob solum religionis suæ nomen damnarentur. Quam frigidam jejunamque impiæ gentis calumniam confutavit proximus illorum temporum scriptor *Laetantius*, qui gnauiter securus est exemplum Tertulliani, scriptoris eruditi & acris atque vehementis, sed parum facilis minusque compositi, ut ipse iudicat, in apologetico aduersus gentes, Cyprianique in eleganti & sententioso libro contra Demetrianum. *Africæ Procol. lib. V. instit. cap. 1. 8. & seqq. collat.* Non enim vacat hic dicere de Clementis Alexandrini Protreptico, Stromatumque eruditissimis libris, deque scriptis Origenis contra Celsum & Symmachum, ac demum de Arnobii libris aduersus gentes,

Laetantius. etc.

Arnobius

tes, in quos multa congeffit, quorum fontes capitaque extant in Clemente Alexandrino, in quo summa inest omnis fere Græcorum antiquitatis.

16. De annis imperii, & epocha Diocletiani multis disputarunt viri summi Josephus Scaliger, & Dionysius Petavius, inter quos ego me non interpono: amplector autem rationes non ex ingenio, sed ex bonis idoneisque auctoribus desumptas. Res eò redit, ut coepti à Diocletiano imperii annus sit A. C. 284. annus autem persecutionis, de qua supra dixi, incidat in A. C. 303. Alterum ex Ammiano Marcellino, alterum ex Eusebio probare in expedito est, *Conf. Dion. Petavius in doctissimis animadversionibus in Epiphaniæ lib. de mensur. & ponderibus p. 412. seqq. in primis rescriptum Diocletiani idib. Octobr. A. CCLXXXIV. promulgatum.*

17. Illud hic subjungere non gravabor, quòd primus fuerit Diocletianus, qui titulum DN. sumferit, quod præter historicos nummi confirmant, qui ab eo tempore cusi sunt, quorum aureos, argenteos & æreos vidi. Nuper sanè in Academia Pisana Henricus Noris pulchrè ostendit, numorum Diocletiani & Licinii pulchrum esse usum in profana & ecclesiastica historia, cujus dissertatio per celeberrimum Magliabechium ad *D. Schurz fleischium* est curata.

18. Jam

18. Jam converto me ad Gustavum Adolphū nostratis gentis regem fortissimum, cuius & Diocletiani facta conferre animus est, more veterum, qui illustrium virorum vitas comparabant, ut quibus rationibus congruerent inter se ac differrent, clarius cerni posset, exempla; inde ad instruendos animos peterentur.

19. Diocletianus obscurissimè natus, ob sapientiam virtutesq; imperator ab exercitu creatus, *maximus optimusq;* dici cœpit. *V. Aur. Victor, Eutropius, inscriptio apud Occonem in eo.* Contra Gustavus Adolphus ab regum stirpe ortus, unâ omnium sententiâ in eo regno successionem obtinuit, *apud P. Piasec. ad an. 1611,* simul & togæ belliq; artibus ita enituit, ut prudentiæ & virtutum laude omnes æquales anteiret. Factus est inter Italos Petrus Baptista Burgus, eum rerum omnium, quæ ad Dei & honestatis gloriam pertinerent, diligentissimè rationes subduxisse, quum *lib. III. exp. dit. Sued.* hæc de Gustavo Adolpho scribit. *Magnum, liberalis, affabilis, misericors fuit: pius quoq; ac justus: &c.* Quod dignum est memoriâ elogiū, præcipuè à Cive Genuense, quem reipublicæ & sacro-
rum

comparatio.

et h. Baptista Burgus.
in det. Gustavum.

rum instituta ab eo sejunxerant, allatum monu-
mentisq; historiæ commendatū. Sed auctor ille nō
visus est viro, ceteroquin perindustrio, & ob haud
vulgarem librorum notitiam magnopere laudādo
*Martino Zeillero, ut apparet ex Catalog. historic. & Chronolog. part. III.
pag. 43.*

Elogium Zeilleri.

20. Diocletianus omni modo auctoritatem
suam tuebatur, postea vero, quam rerum successi-
bus sublatus, ipse se regere non poterat, Domi-
num mutato reipublicæ argumento se appellabat.
Ita enim tradit *Eutropius*. *In imperio Romano primus regie consuetudinis
formam magis, quam Romanæ libertatis invexit: adorarique se iussit,
cum ante eum cuncti salutarentur.* Quod non obscure domi-
natus studium ambitionemq; indicat, à quibus
non infrequentibus in summā fortuna malis pror-
sus abhorruit rex nostrās. Equidem notatur à *Tho-
ma Carveo*, quasi in cursu victoriarum ipse ingenii
sui regendi haud compos fuisset, quod ingenio ejus
contra omnem fortunæ casum firmo, consiliisq;
summā cum ratione susceptis & confectis omninò
quondam adversabatur. Igitur Adolphus Brache-
lius honorificè de eo loquitur, & in magno atq; ex-
cellso ipsius animo pietatē, reatricē vitæ actionumq;
optimarum magistrā commendat. Cum in Ger-

B 3

mani-

maniam duceret, militibus in terram expositis, Deum precatus affirmavit, non armis magis, quam precibus pro victoria pugnari, & quò plus pietatis, eò plus felicitatis in bello fore, *hist. l. 4. ad an. 1630. Quæ desumpta sunt ex Bogislao Philippo Chemnitio, bell. Sueco-German. part. 1. p. 55. Eundem secutus est Hermannus Hermannides, qui magis ad verbum, sed minus eleganter reddidit, numerum feliciorum successuum, sequiturum semper multitudinem precum, bell. German. part. 2. p. 126.*

21. Diocletianus absurdè interdum & insolenter se ostentavit, quod significat *Eutropius libro 9. cap. 16.* denotantque superbæ inscriptiones, & superioribus temporibus non receptæ appellationes. Longè alia mens Gustavo M. fuit, quippe qui non tam purpura & gemmis, inusitatoque habitu & pompa, inventisq; recens ornamentis, quàm dextrâ suâ & fortibus factis splendorem gloriæ suæ amplificavit. Jura autem, & honores titulosque regios fortiter constanterque est tutatus. Quamobrem ob repulsam legationis Lubecam. missæ maximè in sententiam belli socialis Germaniæ Principum inductus est, apud eundem Chemnitium. Reliquas ejus belli causas persecutus est *Balthasar Henckelius in bello protectivis & vindicatorio Gustavi Adolphi. Conf. Epistola ad Electores Germania apud Rich. Zuccheum de jur. inter gent. p. 36. Literarum summa est apud Chemnit. & Hermannidem*

*Causæ belli ab Henckelio
desumpta.*

dem p. 106. Conf. Matth. Lungwitzius in coron. laur. reg. Sued. & in Josua
redivivo, ubi pro merito laudatur.

22. Diocletianus hostibus reipublicæ debel-
latis, hostias Jovi immolavit, & tempore occasio-
neq; datis, odium & arma in Christianos vertit,
Meliùs rem divinam confecit Gustavus, & reli-
gionis etiam Christianæ causa versatus est in ca-
stris, & socios propinqvosve Principes nulla au-
xilii spe frustratus est, & pugnaturus non Jovis,
sed Jesu nomen sanctè reverenterqve appellavit, &
Dei honorem rei qve publicæ libertatem semper
ante oculos sibi posuit, fortiterqve propugnavit.

V. D. P. Pers. in Rom. Aquil. p. 453. ibidem insigne & spiritus Batavi ple-
num carmen, quod auctor Divo regi tribuit: extat etiam Danielis Hein-
si Batavo sermone scriptum epos, quo Victori Gustavo eleganter accinu-
toriamq; regis & suam ad posteros transmisit. Nil hoc asseram
, & de Johanne Loccenio, ac Johanne Scheffero
tam, quorum ille in historia rerum Suevicarum,
in Suetice gentis exemplorum libro præclare gratiterq;
memoravit.

Loccenio, et Scheffero

23. Postremo Diocletianus crudelitate de-
fessus, fortunæq; suæ, cujus rationes in exitio Chri-
stiani nominis constituerat, impatiens, cum Ma-
ximiano collega se imperio abdicavit. V. Eutropius,
ex eo auctor historiae miscellæ. At Gustavus M.
rerum bene actarum sibi conscius, & constans, de
statio-

statione sua non decessit, donec eum in summo
pugnæ discrimine mors gloriosa abstulit, quam et-
si quodammodo præsensit, ut multa præsentiant
divinæ mentes, tamen causæ, & virtuti suæ
confusus non morabatur Saxonis spes, bellumque
urgebat. Demùm in summa rerum claritate, glo-
riæq; militaris maximo splendore sanctam inno-
xiamque animam, de republica & sociis bene me-
ritam Deo immortalis reddēbat, quem mortuum
quoque non destituit felicitas, quum exercitus,
quem vivus duxerat, non magis pro salute sua,
quam pro ultione regis pugnaret, atque ab inci-
pitis prælii periculo prospere & fortiter tandem se
expediret vinceretque. Postea ^{Reichs} ¹⁰⁷
tum non tam in ære, quam in ^{Wendore} glo-
morte ejus ad majorem liber¹⁰⁸
tavit, nec tam questu & lachrymis, ¹
recordationibus casum funereq; elatum re-
gem maximum est prosecutus.

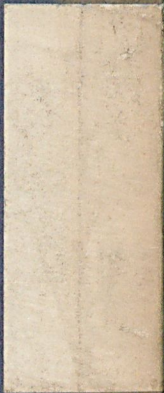
Ji 448

ULB Halle 3
005 131 499

W 17

8
7
6
5
4
3
2
1
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
Centimetres
Inches

Farbkarte #13

B.I.G.

802.

D. B. V.

ETIANUM
Æ HOSTEM,

licè exponet,
GUSTAVO M.
comparabit

JACOBUS JACHES,
tonicæ Holmiensis
t., ProRector.

SPONDENTE
WARANAY
folio Hungar.
S. Th. Stud.

embr. A. c. l. l. c. LXXIIX.

TENBERGÆ,
HENCKELII, Acad. Typogr.

LLS.

Si 448